

КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ
«БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ МЕДИЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Заступник директора
з навчальної роботи

 Олена СЕРГІЄНКО
21.08.2023

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«РІСТ І РОЗВИТОК ЛЮДИНИ»

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНИЙ
СТУПІНЬ:

Фаховий молодший бакалавр

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ:

22 Охорона здоров'я

(шифр і назва галузі знань)

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ:

223 Медсестринство

(код і назва спеціальності)

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА
ПРОГРАМА:

Акушерська справа

Робоча програма з навчальної дисципліни «Ріст і розвиток людини складена для здобувачів фахової передвищої освіти спеціальності 223 «Медсестринство», освітньо-професійна програма «Акушерська справа»
30.08.2023

Розробник:

Максим СЕРБІН
Ірина МАРТИНЕНКО

Робоча програма розглянута на засіданні циклової комісії природничо-наукових дисциплін

Протокол від 31.08.2023 № 1

Голова циклової комісії Тамара КЛИМЕНКО
(підпис)

Схвалено методичною радою

КЗ КОР «БЦ МЕДИЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ»

Протокол від 31.08.2023 № 1

Голова методичної ради Максим СЕРБІН
(підпис)

Пролонговано методичною радою:

на 20__/20____. Протокол від __.__.202__ № ____
(підпис) (Ім'я ПРИЗВИЩЕ)

на 20__/20____. Протокол від __.__.202__ № ____
(підпис) (Ім'я ПРИЗВИЩЕ)

на 20__/20____. Протокол від __.__.202__ № ____
(підпис) (Ім'я ПРИЗВИЩЕ)

Робоча програма складається з наступних структурних підрозділів:

- 1) Опис навчальної дисципліни.
- 2) Пояснювальна записка (мета та завдання навчальної дисципліни).
- 3) Очікувані результати навчання.
- 4) Структура навчальної дисципліни.
- 5) Тематичні плани з навчальної дисципліни:
  - 5.1. Тематичний план з навчальної дисципліни.
  - 5.2. Тематичний план лекційних занять.
  - 5.3. Тематичний план практичних занять.
  - 5.4. Тематичний план самостійної роботи.
  - 5.5. Тематичний план консультативних занять.
  - 5.6. Перелік практичних навичок.
- 6) Зміст навчальної програми.
- 7) Перелік питань до складання диференційованого заліку.
- 8) Критерії оцінювання результатів навчання здобувачів фахової передвищої освіти.
- 9) Список рекомендованої літератури: основна, допоміжна.
- 10) Інформаційні ресурси (Internet).
- 11) Методичне забезпечення.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Ріст і розвиток людини»

Найменування показників	Освітньо-професійний ступінь. Галузь знань. Спеціальність.	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	
Кількість кредитів –	Освітньо-професійний ступінь Фаховий молодший бакалавр	Нормативна (за вибором)	
	Галузь знань 22 «Охорона здоров'я» (шифр і назва)		
	Спеціальність 223 «Медсестринство» (шифр і назва)		
Модулів –	Освітньо-професійна програма «Акушерська справа»	Рік підготовки:	
Змістових модулів –		1-й	-й
		-й	-й
		-й	-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання		Лекції:	
(назва)		26 - год.	год.
		год.	год.
		Практичні:	
		34 год.	год.
		год.	год.
		год.	год.
Загальна кількість годин - 90		Семинарські:	
		год.	год.
		год.	год.
		Лабораторні:	
	год.	год.	
	год.	год.	
	Самостійна робота:		
	30 - год.	год.	
	год.	год.	
	Індивідуальні завдання:		
	год.		
Тижневих годин: аудиторних – самостійної роботи - студента –	Кваліфікація	Вид контролю: Диф. залік	

2. Пояснювальна записка

Програма «Ріст і розвиток людини» складена для підготовки фахових молодших бакалаврів за ОПП «Акушерська справа».

Програма містить три розділи: «Особливості розвитку і функціонування різних органів і систем у віковому аспекті», «Психічний розвиток людини в різні періоди життя. Здоров'я батьків і роль планування сім'ї», «Вплив різних факторів на ріст і розвиток людини». Фаховий молодший бакалавр за ОПП «Акушерська справа» повинен бути підготовлений до багатoproфільної діяльності: спеціалізованого терапевтичного, хірургічного, педіатричного профілю, кабінету сімейного лікаря. Така робота передбачає необхідність знань особливостей розвитку та функцій органів і систем організму людини в різні вікові періоди.

Організм людини не залишається постійним упродовж життя, особливо мінливий він у дитячому віці. Постійно перебуває в процесі росту й розвитку, що має певні закономірності на кожному етапі, з притаманними йому морфологічними, фізіологічними, психологічними ознаками. Знання особливостей росту й розвитку людини дає змогу здійснювати індивідуальний підхід як до здорової людини, так і в разі захворювання, планувати оздоровчі лікувальні заходи.

Ці особливості аналізуються за такими віковими категоріями:

1. Внутрішньоутробний період:
  - фаза ембріонального розвитку;
  - фаза плацентарного розвитку.
2. Період новонародженості (перші 28 днів життя людини).
3. Період грудного віку (від 4 тижнів до 12 місяців життя).
4. Переддошкільний період (від 1 до 3 років).
5. Дошкільний період (від 3 до 5 років).
6. Період молодшого шкільного віку (від 6 до 11 років).
7. Період старшого шкільного віку (від 12 до 17 років).
8. Молодий і зрілий вік (18—44 роки).
9. Середній вік (45—59 років).
10. Літній вік (60—74 роки).
11. Старечий вік (75—89 років).
12. Довгожителі (понад 90 років).

Згідно з наведеними вище віковими періодами в процесі навчання розглядають особливості розвитку та функціонування органів і систем людини, вплив на них різних факторів (фізичних, хімічних, біологічних, екологічних), шкідливих звичок, харчування. Звертають увагу на формування вікової психології.

У процесі навчання фахові молодші бакалаври за ОПП «Акушерська справа» вивчають особливості розвитку та функціонування таких систем і органів, як:

1. Центральна нервова система.	7. Система кровотворення.
2. Система аналізаторів.	8. Система дихання.
3. Вища нервова діяльність.	9. Система травлення.
4. Опорно-руховий апарат.	10. Обмін речовин і енергії.
5. Ендокринна система.	11. Сечовидільна система.
6. Серцево-судинна система.	

Оволодіння теоретичним і практичним матеріалом з кожної теми здійснюватиметься по вертикалі: від закладки до формування та розвитку в різних вікових групах. Протягом вивчення навчальної дисципліни фахові молодші бакалаври за ОПП «Акушерська справа» стають спеціалістами з цілісним поглядом на людину, з розумінням усіх вікових особливостей організму людини, що необхідні в сестринській справі.

Розглядаються умови нормального життя та їх вплив на ріст і розвиток дитини в дошкільному, молодшому шкільному, підлітковому та юнацькому періоди. Приділяється увага питанням підготовки дитини до відвідування дитячих закладів.

На вивчення дисципліни відводиться 90 год, з них 26 — на лекції, 34 — на практичні заняття та 30 — на самостійну роботу. Програма передбачає складання диференційованого заліку.

3. Очікувані результати навчання

Відповідно до наказу № 1202 від 09.11.2021 «Про затвердження стандарту фахової передвищої освіти зі спеціальності 223 Медсестринство галузі знань 22 Охорона здоров'я освітньо-професійного ступеня «фаховий молодший бакалавр», в результаті вивчення курсу «Ріст і розвиток людини» здобувач фахової передвищої освіти повинен володіти такими предметними компетентностями:

Перелік компетентностей випускника

Інтегральна компетентність:	Здатність вирішувати типові спеціалізовані завдання в медичній галузі або у процесі навчання, що вимагає застосування положень і методів відповідної науки та може характеризуватися певною невизначеністю умов; відповідальність за результати своєї діяльності; здійснення контролю інших осіб у визначених ситуаціях.
Загальні компетентності:	ЗК 4 Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. ЗК 5 Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово. ЗК 6 Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності. ЗК 8 Здатність до міжособистісної взаємодії.
Спеціальні компетентності:	СК 1 Здатність до застосування професійних стандартів та нормативно-правових актів у повсякденній медичній практиці. СК 4 Здатність до співпраці з пацієнтом, його оточенням, з іншими медичними й соціальними працівниками на засадах сімейно-орієнтованого підходу, враховуючи особливості здоров'я чи перенесені хвороби та фізичні, соціальні, культурні, психологічні, духовні чинники і фактори довкілля, здійснювати санітарно-просвітницьку роботу. СК 8 Здатність до використання інформаційного простору та сучасних цифрових технологій в професійній медичній діяльності. СК 12 Здатність до безперервного професійного розвитку фахівців у сфері охорони здоров'я (освіта впродовж життя).

Нормативний зміст підготовки здобувачів фахової передвищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання

РН 2. Застосовувати сучасні цифрові та комунікативні технології для пошуку інформації та документування результатів професійної діяльності.

РН 3. Застосовувати основні положення законодавства в охороні здоров'я.

РН 5. Дотримуватися правил охорони праці та безпеки життєдіяльності.

РН 6. Обирати тактику спілкування з пацієнтами та членами їхніх родин, колегами, дотримуючись принципів професійної етики, толерантної та неосудної поведінки при здійсненні професійної діяльності, з урахуванням соціальних, культурних, гендерних та релігійних відмінностей.

РН 10. Вміти проводити підготовку пацієнта до лабораторних, інструментальних та інших досліджень, здійснювати забір біологічного матеріалу та проб, скеровувати до лабораторії.

РН 12. Виконувати медичні маніпуляції та процедури відповідно до фахових протоколів, алгоритмів, включаючи надання послуг з первинної медичної допомоги в складі команди первинної медичної допомоги.

РН 14. Здійснювати заходи щодо збереження репродуктивного здоров'я населення з метою покращення демографічної ситуації.

Оволодівши зазначеними вище компетентностями, здобувач фахової передвищої освіти

повинен знати:

- складові розвитку людини;
- розвиток соматичної та вегетативної нервової системи;
- вікові особливості системи кровотворення;
- формування і розвиток скелету у віковому аспекті;
- основні показники нормального фізичного та психологічного розвитку дитини;
- методи профілактики наркоманії, токсикоманії, алкоголізму;
- психологічні ознаки старіння.

повинен уміти:

- визначати безумовні рефлекси новонародженого;
- виявляти збільшення щитовидної залози у людей різних вікових груп;
- взяти кров для біохімічного дослідження;
- перевірити гостроту зору дітям і дорослим різних вікових груп;
- провести бесіду про значення для здоров'я особистої гігієни;
- скласти та розрахувати раціон харчування дітей;
- скласти плани заходів адаптації дитини в дошкільному дитячому закладі, школі;
- здійснювати медсестринський процес по догляду за людиною, що вмирає.

повинен бути поінформований про:

- показники соціального та емоційного розвитку людини;
- обмін речовин та енергії в різні періоди життя;
- періоди дитячого віку;
- формування вищої нервової діяльності в різні періоди життя людини;
- клінічні ознаки смерті;
- шляхи подовження тривалості життя.

4. Структура навчальної дисципліни

«Ріст і розвиток людини»

Семестри	Всього годин/ Всього СКТС	Розподіл навчального часу за видами занять					Семестрова атестація (залік, екзамен)	По завершенню вивчення навчальної дисципліни (вид практики) виробнича, перед дипломна, к-сть годин	
		Лекції	Практичні заняття	Семінарські заняття	Лабораторні заняття	СРС		Вид прак тики	К-сть годин
I	-	-	-	-	-	-	--	-	-
II								-	-
III	90/3	26	34	-	-	30	Диф.залік	-	-
IV	-	-	-	-	-	-	-	-	-
V	-	-	-	-	-	-	-	-	-
VI	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Усього:	90/3	26	34	-	-	30	Диф.залік	-	-

5.1. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
з навчальної дисципліни
«Ріст і розвиток людини»
освітньо-професійна програма: «Акушерська справа»
на III семестр

№ з/п	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Прак-ні заняття	Сам-на робота
<i>Розділ I. Особливості розвитку і функціонування різних органів і систем у віковому аспекті</i>					
1	Розвиток соматичної та вегетативної нервової системи.	6	2	2	2
2	Морфо-функціональні особливості основних аналізаторів (зорового, слухового, вестибулярного), їх розвиток у різні періоди життя людини.	6	2	2	2
3	Формування вищої нервової діяльності у різні періоди життя людини (розвиток умовних рефлексів, вищих психічних реакцій, пам'яті, уваги).	6	2	2	2
4	Формування і розвиток кістяка у віковому аспекті. Склад кісткової тканини у людей різних вікових груп. Проблеми остеопорозу.	6	2	2	2
5	Розвиток ендокринної системи. Особливості нейроендокринної регуляції у процесі росту і розвитку людини.	6	2	2	2
6	Вікові особливості системи кровообігу: морфо-функціональні, фізіологічні, особливості провідної системи, механізмів регуляції.	6	2	2	2
7	Вікові особливості системи кровотворення (фізико-хімічні, транспортувальні, захисні особливості зсідання крові).	4		2	2
8	Особливості органів дихання у віковому аспекті: газообмін, зміни показників зовнішнього і внутрішнього дихання, структурні і функціональні зміни, регуляція дихання.	6	2	2	2
9	Особливості системи травлення у людей різних вікових періодів: порожнинного, мембранного, пристінкового травлення, асиміляція харчових інгредієнтів, мікрофлора товстої кишки.	6	2	2	2
10	Обмін речовин і енергії, терморегуляція в різні періоди життя людини. Механізми регуляції обміну речовин і терморегуляції.	4		2	2
11	Формування і розвиток системи виділення	6	2	2	2

	у людей різних вікових періодів. Особливості регуляції сечоутворення, основні показники функціонування широк.				
<i>Розділ 2. Психічний розвиток людини в різні періоди життя. Здоров'я батьків і роль планування сім'ї</i>					
12	Основні умови психічного розвитку дитини раннього, дошкільного та шкільного віку. Психологічні особливості підлітків.	2		2	
13	Психологія дорослої людини в різні періоди життя. Психологія людей літнього і старечого віку.	4	2		2
14	Анатомо-фізіологічні, психічні характеристики; емоційний, соціальний, духовний розвиток жінок і чоловіків у репродуктивний період. Статеве життя.	4	2	2	
15	Сім'я та шлюб, їх роль у формуванні здорової людини.	4		2	2
<i>Розділ 3. Вплив різних факторів на ріст і розвиток людини</i>					
16	Вплив різних факторів на ріст і розвиток ембріона і плода, дітей і дорослих різних вікових груп: фізичних, хімічних, біологічних, екологічних, а також тютюнокуріння, вживання алкоголю, наркотиків та ін.	6	2	2	2
17	Значення гігієнічних факторів у розвитку людини, а саме: повітряного середовища, сонячного випромінювання, чинників мікроклімату, ґрунту, води, вібрації, шуму, електромагнітних полів. Роль особистої гігієни.	6	2	4	2
УСЬОГО:		90	26	34	30

5.2. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ

з навчальної дисципліни
«Ріст і розвиток людини»
освітньо-професійна програма: «Акушерська справа»
на III семестр

№ з/п	Тема	Кількість годин
<i>Розділ 1. Особливості розвитку і функціонування різних органів і систем у віковому аспекті</i>		
1	Розвиток соматичної та вегетативної нервової системи.	2
2	Морфо-функціональні особливості основних аналізаторів (зорового, слухового, вестибулярного), їх розвиток у різні періоди життя людини.	2
3	Формування вищої нервової діяльності у різні періоди життя людини (розвиток умовних рефлексів, вищих психічних реакцій, пам'яті, уваги).	2
4	Формування і розвиток кістяка у віковому аспекті. Склад кісткової тканини у людей різних вікових груп. Проблеми остеопорозу.	2
5	Розвиток ендокринної системи. Особливості нейроендокринної регуляції у процесі росту і розвитку людини.	2
6	Вікові особливості системи кровообігу: морфо-функціональні, фізіологічні, особливості провідної системи, механізмів регуляції.	2
7	Особливості органів дихання у віковому аспекті: газообмін, зміни показників зовнішнього і внутрішнього дихання, структурні і функціональні зміни, регуляція дихання.	2
8	Особливості системи травлення в людей різних вікових періодів: порожнинного, мембранного, пристінкового травлення, асиміляція харчових інгредієнтів, мікрофлори товстої кишки.	2
9	Формування і розвиток системи виділення в людей різних вікових періодів. Особливості регуляції сечоутворення, основні показники функціонування нирок.	2
<i>Розділ 2. Психічний розвиток людини в різні періоди життя. Здоров'я батьків і роль планування сім'ї</i>		
10	Психологія дорослої людини в різні періоди життя. Психологія людей літнього і старечого віку.	2
11	Анатомо-фізіологічні, психічні характеристики; емоційний, соціальний, духовний розвиток жінок і чоловіків у репродуктивний період. Статеве життя.	2
<i>Розділ 3. Вплив різних факторів на ріст і розвиток людини</i>		
12	Вплив різних факторів на ріст і розвиток ембріона і плода, дітей і дорослих різних вікових груп: фізичних, хімічних, біологічних, екологічних, а також тютюнокуріння, вживання алкоголю, наркотиків та ін.	2
13	Значення гігієнічних факторів у розвитку людини, а саме: повітряного середовища, сонячного випромінювання, чинників мікроклімату, ґрунту, води, вібрації, шуму, електромагнітних полів. Роль особистої гігієни.	2
УСЬОГО:		26

**5.3. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
з навчальної дисципліни
«Ріст і розвиток людини»
освітньо-професійна програма: «Акушерська справа»
на III семестр**

№ з/п	Тема	Кількість годин
<i>Розділ 1. Особливості розвитку і функціонування різних органів і систем у віковому аспекті</i>		
1	Розвиток соматичної та вегетативної нервової системи.	2
2	Морфо-функціональні особливості основних аналізаторів (зорового, слухового, вестибулярного), їх розвиток у різні періоди життя людини.	2
3	Формування вищої нервової діяльності у різні періоди життя людини (розвиток умовних рефлексів, вищих психічних реакцій, пам'яті, уваги).	2
4	Формування і розвиток кістяка у віковому аспекті. Склад кісткової тканини в людей різних вікових груп. Проблеми остеопорозу.	2
5	Розвиток ендокринної системи. Особливості нейроендокринної регуляції у процесі росту і розвитку людини.	2
6	Вікові особливості системи кровообігу: морфо-функціональні, фізіологічні, особливості провідної системи, механізмів регуляції.	2
7	Вікові особливості системи кровотворення (фізико-хімічні, транспортувальні, захисні особливості зсідання крові).	2
8	Особливості органів дихання у віковому аспекті: газообмін, зміни показників зовнішнього і внутрішнього дихання, структурні і функціональні зміни, регуляція дихання.	2
9	Особливості системи травлення в людей різних вікових періодів: порожнинного, мембранного, пристінкового травлення, асиміляція харчових інгредієнтів, мікрофлори товстої кишки.	2
10	Обмін речовин і енергії, терморегуляція в різні періоди життя людини. Особливості раціонального харчування дітей різних вікових категорій.	2
11	Формування і розвиток системи виділення в людей різних вікових періодів. Особливості регуляції сечоутворення, основні показники функціонування нирок.	2
<i>Розділ 2. Психічний розвиток людини в різні періоди життя. Здоров'я батьків і роль планування сім'ї</i>		
12	Основні умови психічного розвитку дитини раннього, дошкільного, шкільного віку. Психологічні особливості підлітків.	2
13	Адапто-фізіологічні, психічні характеристики: емоційний, соціальний, духовний розвиток жінок і чоловіків у репродуктивний період. Статеве життя.	2
14	Сім'я та шлюб, їх роль у формуванні здорової людини.	2
<i>Розділ 3. Вплив різних факторів на ріст і розвиток людини</i>		
15	Вплив різних факторів на ріст і розвиток ембріона і плода, дітей і дорослих різних вікових груп: фізичних, хімічних, біологічних, екологічних, а також тютюнокуріння, вживання алкоголю, наркотиків та ін.	2
16	Значення гігієнічних факторів у розвитку людини, а саме: повітряного	2

	середовища, сонячного випромінювання, чинників мікроклімату, ґрунту, води, вібрації, шуму, електромагнітних полів. Роль особистої гігієни.	
17	Диференційований залік.	2
УСЬОГО:		34

**5.4. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
САМОСТІЙНОЇ ПОЗААУДИТОРНОЇ РОБОТИ
ЗДОБУВАЧІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ
з навчальної дисципліни
«Ріст і розвиток людини»
освітньо-професійна програма: «Акушерська справа»
на III семестр**

№ з/п	Тема	Кількість годин
<i>Розділ 1. Особливості розвитку і функціонування різних органів і систем у віковому аспекті</i>		
1	Анатомо-фізіологічні особливості нервової системи у новонароджених. Геронтологічні зміни нервової системи.	2
2	Геронтологічні зміни зорового та слухового аналізатора.	2
3	Виховання. Виховання дітей дошкільного, шкільного віку. Проблеми виховання у підлітковому віці.	2
4	Геронтологічні зміни опорно-рухового апарату. Проблеми остеопорозу.	2
5	Анатомо-фізіологічні особливості надниркових залоз, інсулярного апарату підшлункової залози, прищитоподібних залоз.	2
6	Анатомо-фізіологічні особливості серцево-судинної системи у новонароджених.	2
7	Вікові зміни у системі крові.	2
8	Механізм першого вдиху. Зовнішнє дихання новонародженого.	2
9	Особливості системи травлення у різні вікові періоди.	2
10	Особливості процесів травлення після переходу на загальний харчовий раціон.	2
11	Особливості регуляції сечоутворення, основні показники функціонування нирок.	2
<i>Розділ 2. Психічний розвиток людини в різні періоди життя. Здоров'я батьків і роль планування сім'ї</i>		
12	Психологія дорослої людини у різні періоди життя. Психологія людей літнього і старечого віку.	2
13	Аспекти шлюбу. Роль шлюбу у житті людини.	2
<i>Розділ 3. Вплив різних факторів на ріст і розвиток людини</i>		
14	Вплив різних чинників на ріст і розвиток ембріона і плода. Хромосомні та генні аномалії.	2
15	Гігієнічне значення окремих компонентів повітряного середовища. Клімат. Акліматизація.	2
УСЬОГО:		30

**5.5. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
КОНСУЛЬТАТИВНИХ ЗАНЯТЬ**
з навчальної дисципліни
«Ріст і розвиток людини»
освітньо-професійна програма: «Акушерська справа»
на III семестр

№ з/п	Тема	Кількість годин
1	Асиміляція харчових інгредієнтів. Розрахунок енергетичних потреб.	1
2	Особливості кровообігу плода та дорослої людини.	1
	УСЬОГО:	2

5.6. ПЕРЕЛІК ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК
з навчальної дисципліни
«Ріст і розвиток людини»
освітньо-професійна програма: «Акушерська справа»
на III семестр

1. Визначити безумовні рефлекси новонародженого.
2. Виявити збільшення щитоподібної залози у людей різних вікових груп.
3. Провести бесіду з хворими різного віку про організацію харчування при цукровому діабеті.
4. Виявити затримку статевого розвитку у підлітків.
5. Визначити пульс у людей різного віку, підрахувати і дати йому оцінку.
6. Вміти вимірювати артеріальний тиск у дітей і дорослих різних вікових груп, дати йому оцінку.
7. Взяти кров для біохімічного дослідження.
8. Допомогати хворим різного віку під час блювання.
9. Провести промивання шлунка пацієнтам різного віку.
10. Провести очисну та лікувальну клізму.
11. Провести внутрішньовенне краплинне введення медикаментів хворим різного віку.
12. Провести взяття калу для дослідження на яйця глистів.
13. Надати невідкладну допомогу при гострих отруєннях.
14. Зібрати сечу для дослідження.
15. Провести облік випитої, виведеної та введеної рідини.
16. Вимірювати температуру тіла хворим різного віку.
17. Перевірити гостроту зору дітям і дорослим.
18. Перевірити слух людям різного віку.
19. Виявити зміни з боку хребта у дітей і дорослих.
20. Складати схеми загартовування дітей.
21. Проводити масаж і гімнастику дітям різного віку.
22. Провести бесіду про шкідливу дію тютюнокуріння, наркотиків, алкоголю.
23. Провести бесіду вагітним жінкам про режим дня та харчування.
24. Провести бесіду про значення для здоров'я особистої гігієни.
25. Провести туалет шкіри і слизових оболонок хворим різного віку.
26. Складати та розраховувати раціон харчування дітей.
27. Нагодувати хворих дітей і дорослих різних вікових періодів.
28. Уміти заповнити медичну документацію.
29. Роздати ліки хворим різного віку.
30. Організувати прогулянку хворим різного віку.
31. Розраховувати біологічні ритми людини.
32. Оцінити психічний розвиток дитини і дорослої людини.
33. Працювати на посту медсестри.
34. Провести одягання хворих різного віку.
35. Провести оксигенотерапію хворим різного віку.
36. Розробляти комплекс ЛФК відповідно до стану здоров'я людини літнього віку.
37. Контролювати вплив ЛФК на діяльність життєво важливих органів людини літнього віку.
38. Здійснювати медсестринський процес по догляду за людиною, що вмирає.
39. Оцінити розвиток другої сигнальної системи у дітей грудного віку.
40. Провести бесіду з хворими різного віку про організацію харчування при

цукровому діабеті.

41. Дати інтерпретацію кількісного вмісту еритроцитів у дітей і дорослих у різні періоди життя.

42. Вказати особливості лейкоцитарної формули новонародженого, дитини віком 5 років, 8 років.

43. Перевірити дермографізм у пацієнта, інтерпретувати його.

44. Підрахувати частоту дихання в людей різного віку, дати оцінку отриманим результатам.

45. Провести промивання шлунка пацієнтам різного віку.

46. Оцінити обмін речовин та енергії в різні періоди життя.

47. Знати правила оцінювання нервово-психічного розвитку дитини.

48. Підготувати хворих різного віку до рентген-урологічного дослідження.

49. Провести облік випитої, виведеної та введеної рідини. Проводити антропометрію дітей і дорослих, робити інтерпретацію одержаних результатів, оцінювати фізичний розвиток за отриманими даними.

50. Провести бесіду з профілактики порушень зору в людей.

6. Зміст навчальної програми

Розділ 1. Особливості розвитку і функціонування різних органів і систем у віковому аспекті

Тема 1. Розвиток соматичної та вегетативної нервової системи

ЛЕКЦІЯ № 1

Здобувачі освіти повинні знати:

Розвиток соматичної нервової системи в ембріональний період. Особливості соматичної нервової системи у новонароджених. Безумовні рухові рефлекси новонароджених. Особливості соматичної нервової системи у дітей грудного віку. Дозрівання пірамідного шляху. Особливості електроенцефалограми дітей. Особливості вегетативної нервової системи новонароджених. Співвідношення тонузу парасимпатичної і симпатичної нервової системи. Гематоенцефалічний бар'єр новонароджених. Зміни нервової системи в процесі старіння.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ № 1

Здобувачі освіти повинні знати:

Розвиток соматичної нервової системи в ембріональний період. Особливості соматичної нервової системи у новонароджених. Безумовні рухові рефлекси новонароджених. Особливості соматичної нервової системи у дітей грудного віку. Характеристика особливостей соматичної нервової системи у новонароджених, безумовних рухових рефлексів новонароджених. Особливості соматичної нервової системи у дітей грудного віку. Енцефалограма та її функціональні зміни на всіх рівнях регуляції в разі старіння.

Здобувачі освіти повинні уміти:

- перевіряти основні умовні рефлекси у дітей першого року життя;
- визначати безумовні рефлекси новонародженого.

Тема 2. Морфо-функціональні особливості основних аналізаторів (зорового, слухового, вестибулярного), їх розвиток у різні періоди життя людини

ЛЕКЦІЯ № 2

Здобувачі освіти повинні знати:

Поняття про особливості основних аналізаторів (зорового, слухового, вестибулярного). Гіперметропія новонароджених. Гострота зору в дітей різних вікових груп. Становлення вестибулярного аналізатора в онтогенезі.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ № 2

Здобувачі освіти повинні знати:

Особливості акомодатії. Основні заходи профілактики порушення зору у дітей та підлітків. Профілактика порушення зору в дітей і підлітків. Зміни слухового аналізатора в разі старіння.

Здобувачі освіти повинні уміти:

- визначати гіперметропію новонароджених;
- визначати гостроту зору в дітей різних вікових груп;
- уміти схарактеризувати особливості вестибулярних рефлексів у дітей.

Тема 3. Формування вищої нервової діяльності в різні періоди життя людини (розвиток умовних рефлексів, вищих психічних реакцій, пам'яті, уваги)

ЛЕКЦІЯ № 3

Здобувачі освіти повинні знати:

Особливості умовно-рефлекторної діяльності в дітей. Поняття про орієнтувальні реакції. Співвідношення між збудженням і гальмуванням у корі головного мозку. Особливості умовно-рефлекторної діяльності в людей літнього віку.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ № 3

Здобувачі освіти повинні знати:

Формування умовних рефлексів у людей різних вікових категорій. Розвиток вищих психічних реакцій. Характеристика основних вікових особливостей пам'яті.

Здобувачі освіти повинні уміти:

- перевіряти основні умовні рефлекси в дітей першого року життя;
- оцінювати розвиток другої сигнальної системи в дітей грудного віку.

Тема 4. Формування і розвиток кістяка у віковому аспекті. Склад кісткової тканини в людей різних вікових груп. Проблеми остеопорозу

ЛЕКЦІЯ № 4

Здобувачі освіти повинні знати:

Поняття про розвиток опорно-рухового апарату. Формування кістяка в ембріона. Особливості розвитку кістяка в дітей різних вікових категорій. Поняття про зміни обміну в хрящах у період гормональної перебудови в осіб літнього та старечого віку.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ № 4

Здобувачі освіти повинні знати:

Проблеми пацієнта, які можуть виявитися під час обстеження опорно-рухового апарату. Критерії дитячого віку для вирішення питання щодо занять спортом

Здобувачі освіти повинні уміти:

- оцінювати проблеми пацієнта з ураженням опорно-рухового апарату.

Тема 5. Розвиток ендокринної системи. Особливості нейроендокринної регуляції в процесі росту і розвитку людини

ЛЕКЦІЯ № 5

Здобувачі освіти повинні знати:

Анатомічні особливості гіпофіза, щитоподібної, підшлункової, прищитоподібних та інших ендокринних залоз. Вплив адреналіну на розумову діяльність дітей. Дія тиреоїдних гормонів у дітей. Підвищення активності при статевому дозріванні. Вплив андрогенів і естрогенів. Поняття про статеве дозрівання. Зміни нейрогуморальної регуляції в разі старіння. Клімактеричний період у жінок і чоловіків.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ № 5

Здобувачі освіти повинні знати:

Будова ендокринних залоз. Особливості впливу гормонів на організм людини в різні періоди життя. Характеристика періодів статевого дозрівання. Особливості функціонування нейрогіпофіза у новонароджених. Загруднинна залоза і розвиток імунітету.

Здобувачі освіти повинні уміти:

- визначати збільшення щитоподібної залози в людей різних вікових груп;
- уміти проводити бесіди з хворими різного віку про організацію харчування при цукровому діабеті;
- виявляти затримку статевого розвитку у підлітків.

Тема 6. Вікові особливості системи кровообігу: морфо-функціональні, фізіологічні, особливості провідної системи, механізмів регуляції

ЛЕКЦІЯ № 6

Здобувачі освіти повинні знати:

Морфо-функціональні особливості кровообігу плода. Співвідношення в роботі правого і лівого шлуночків серця плода. Структурні зміни серцево-судинної системи та особливості провідної системи серця новонароджених. Особливості фізіології серцевого м'яза та нагнітальної функції в неонатальний період. Реакції серцевого м'яза на фізичне навантаження. Кровообіг людей літнього і старечого віку. Зміна геодинамічних показників. Особливості серцевого циклу та механізмів регуляції серцево-судинної системи. Тривалість серцевого циклу

новонароджених, тривалість систоли і діастоли.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ № 6

Здобувачі освіти повинні знати:

Особливості механізмів регуляції серцево-судинної системи. Геронтологічні зміни серцево-судинної системи. Порушення, які виявляють під час обстеження серцево-судинної системи.

Здобувачі освіти повинні уміти:

- вимірювати АТ, інтерпретувати зміни АТ;
- уміти підрахувати пульс, характеризувати пульс; дати йому оцінку
- уміти записати електрокардіограму.

Тема 7. Вікові особливості системи кровотворення (фізико-хімічні, транспортувальні, захисні особливості зсідання крові)

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ № 7

Здобувачі освіти повинні знати:

Вікові особливості фізико-хімічних властивостей крові. Білковий склад крові. Зміни крові в процесі старіння. Вікові особливості транспортувальної функції крові. Типи гемоглобіну, особливості фетального гемоглобіну в людей різних вікових категорій. Особливості захисних функцій крові. Вікові зміни системи зсідання крові.

Здобувачі освіти повинні уміти:

- взяти кров для біохімічного дослідження;
- інтерпретувати кількісний уміст еритроцитів у дітей і дорослих у різні періоди життя;
- характеризувати особливості лейкоцитарної формули в новонароджених, дітей віком 5 років, 8 років.

Тема 8. Особливості органів дихання у віковому аспекті: газообмін, зміни показників зовнішнього і внутрішнього дихання, структурні і функціональні зміни, регуляція дихання

ЛЕКЦІЯ № 7

Здобувачі освіти повинні знати:

Вікові особливості газообміну. Стійкість тканин плода до гіпоксії. Поняття механізму першого вдиху. Структурні зміни дихальної системи в дітей. Показники зовнішнього та внутрішнього дихання. Особливості дихання в період старіння. Функціональні зміни в системі дихання.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ № 8

Здобувачі освіти повинні знати:

Вікові особливості газообміну плода. Механізм першого вдиху. Структурні зміни та показники зовнішнього і внутрішнього дихання у дітей. Особливості дихання в період старіння. Структурні зміни дихальної системи та показників зовнішнього і внутрішнього дихання.

Здобувачі освіти повинні уміти:

- уміти підрахувати частоту дихання в людей різного віку, оцінити отримані результати;
- описати механізм першого вдиху.

Тема 9. Особливості системи травлення в людей різних вікових періодів: порожнинного, мембранного, пристінкового травлення, асиміляція харчових інгредієнтів, мікрофлора товстої кишки

ЛЕКЦІЯ № 8

Здобувачі освіти повинні знати:

Особливості системи травлення в період онтогенезу. Гематотрофний і амніотрофний тип живлення. Функціонування слинних залоз новонародженого.

Умовний слиновидільний рефлекс. Ферментативна активність шлункового соку та

травлення в шлунку і кишках. Мембранне травлення і роль нормальної мікрофлори товстої кишки. Показники секреторної функції шлунка в дітей різного віку. Особливості травлення в разі старіння. Порушення процесів усмоктування і моторики, особливості регуляції.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ № 9

Здобувачі освіти повинні знати:

Особливості системи травлення в період онтогенезу. Гематотрофний і амніотрофний типи живлення. Робота та активність підшлункової залози і печінки в дітей першого року життя. Процеси всмоктування і моторики.

Здобувачі освіти повинні уміти:

- допомагати хворим різного віку під час блювання;
- проводити промивання шлунка пацієнтам різних вікових груп;
- надавати невідкладну допомогу при гострих отруєннях.

Тема 10. Обмін речовин і енергії, терморегуляція в різні періоди життя людини. Механізми регуляції обміну речовин і терморегуляції

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ № 10

Здобувачі освіти повинні знати:

Харчування та його значення для здоров'я людини. Режим харчування та його значення в різних вікових групах. Вплив екологічного оточення на якість продуктів харчування. Характеристика та аналіз значення збалансованого харчування. Уміння дотримуватися режиму харчування.

Особливості обміну білків, жирів і вуглеводів. Основний обмін у новонароджених. Механізми регуляції обміну речовин. Добові норми вітамінів, мінеральних речовин, мікроелементів. Характеристика особливостей водно-електролітного обміну та терморегуляції в новонароджених і дітей раннього віку. Особливості водно-електролітного обміну та терморегуляції в людей старечого віку.

Здобувачі освіти повинні уміти:

- визначати особливості водно-електролітного обміну та терморегуляції в людей старечого віку, новонароджених і дітей раннього віку;
- скласти та розрахувати раціон харчування дітей.
- скласти раціон харчування для людей різних вікових груп;
- скласти план організації режиму харчування в різних вікових групах;
- нагодувати хворих дітей і дорослих різних вікових груп.

Тема 11. Формування і розвиток системи виділення в людей різних вікових періодів. Особливості регуляції сечоутворення, основні показники функціонування нирок

ЛЕКЦІЯ № 9

Здобувачі освіти повинні знати:

Формування системи виділення у ембріона. Морфо-функціональні особливості нирок новонароджених. Роль легенів і шкіри у видільній системі новонароджених. Адаптація нирок новонароджених. Особливості регуляції сечоутворення в дітей. Основні показники й особливості нирок у людей літнього віку. Вікові особливості сечоутворення.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ № 11

Здобувачі освіти повинні знати:

Морфо-функціональні особливості нирок новонароджених. Будова системи виділення в ембріона. Основні показники функціонування нирок дітей і дорослих. Вікові особливості сечоутворення.

Здобувачі освіти повинні уміти:

- уміти зібрати сечу для дослідження (загальний аналіз сечі, проба за методами Зимницького, Нечипоренка);
- підготувати хворого до рентген-урологічного дослідження;

— провести облік випитої, виведеної та введеної рідини.

Розділ 2. Психічний розвиток людини в різні періоди життя. Здоров'я батьків і роль планування сім'ї

Тема 12. Основні умови психічного розвитку дитини раннього, дошкільного та шкільного віку. Психологічні особливості підлітків

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ № 12

Здобувачі освіти повинні знати:

Основні умови психічного розвитку дитини. Психологічні аспекти мовоутворення протягом кожного дитячого періоду. Характеристика форм емоційного спілкування дитини. Значення та роль дорослих у формуванні особистості дитини. Психологічний розвиток дитини в молодшому шкільному віці та психологічні особливості підлітка (пізнавально-психічні процеси, проблеми конфлікту в підлітковому віці, підліток і суспільство).

Здобувачі освіти повинні уміти:

- скласти план організації режиму ігор, прогулянок, основних виховних заходів;
- оцінити психічний розвиток дитини;
- скласти план підготовки дитини до відвідування дитячих дошкільних закладів, школи;
- оцінювати результати періоду адаптації дитини.

Тема 13. Психологія дорослої людини в різні періоди життя. Психологія людей літнього і старечого віку

ЛЕКЦІЯ № 10

Здобувачі освіти повинні знати:

Роль дорослих у формуванні особистості підлітка. Форми емоційного спілкування з людьми різних вікових категорій. Психологія людей літнього та похилого віку. Основні аспекти й особливості геронтопсихології. Медико-соціальні та психологічні аспекти смерті.

Тема 14. Анатомо-фізіологічні, психічні характеристики; емоційний, соціальний, духовний розвиток жінок і чоловіків у репродуктивний період. Статеве життя

ЛЕКЦІЯ № 11

Здобувачі освіти повинні знати:

Основні показники фізичного та психічного розвитку жінок і чоловіків у зрілому віці. Фізичні, психічні та соціальні ознаки готовності до статевого життя та репродукції. Біологічні ритми. Їхній вплив на основні показники стану дорослої людини. Роль і значення, аспекти статевого життя.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ № 13

Здобувачі освіти повинні знати:

Основні показники фізичного та психічного розвитку жінок і чоловіків у зрілому віці та біологічні ритми. Характеристика відмінностей сексуальної поведінки жінок і чоловіків.

Здобувачі освіти повинні уміти:

- скласти план заходів статевих виховання;
- здійснювати сестринський процес із питань планування сім'ї.

Тема 15. Сім'я та шлюб, їх роль у формуванні здорової людини

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ № 14

Здобувачі освіти повинні знати:

Аспекти шлюбу та роль і значення шлюбу в житті людини. Моделі шлюбу. Характеристика реалізації людини в шлюбі, статеве життя в шлюбі, планування сім'ї.

Здобувачі освіти повинні уміти:

- навчати застосуванню контрацептивів;
- здійснювати пропаганду здорового способу життя.

Розділ 3. Вплив різних факторів на ріст і розвиток людини

Тема 16. Вплив різних факторів на ріст і розвиток ембріона і плода, дітей і дорослих різних вікових груп: фізичних, хімічних, біологічних, екологічних, а також тютюнокуріння, вживання алкоголю, наркотиків та ін.

ЛЕКЦІЯ № 12

Здобувачі освіти повинні знати:

Вплив різних чинників на ріст і розвиток ембріона, плода, дітей різних вікових груп. Визначення та тлумачення понять «здоров'я», «хвороба», «рівень здоров'я», «довкілля», «біосфера». Законодавчі документи про охорону навколишнього середовища, основи санітарного законодавства. Роль медсестри в проведенні санітарно-гігієнічних заходів у лікувальних закладах.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ № 15

Здобувачі освіти повинні знати:

Вплив різних чинників на ріст і розвиток ембріона, плода, дітей різних вікових груп. Принципи гігієнічного формування та законодавчі документи.

Здобувачі освіти повинні уміти:

- провести бесіду про шкідливу дію тютюнокуріння, вживання алкоголю, наркотиків;
- провести бесіду про значення для здоров'я особистої гігієни.

Тема 17. Значення гігієнічних факторів у розвитку людини, а саме: повітряного середовища, сонячного випромінювання, чинників мікроклімату, ґрунту, води, вібрації, шуму, електромагнітних полів. Роль особистої гігієни

ЛЕКЦІЯ № 13

Здобувачі освіти повинні знати:

Гігієнічні значення окремих компонентів повітряного середовища. Позитивний оздоровчий вплив сонячного випромінювання. Клімат, акліматизація, хімічний склад повітря, його вплив на організм людини. Вплив забруднення ґрунту на здоров'я людини і санітарні умови охорони ґрунту. Фізіологічне та гігієнічне значення води (вимоги до якості питної води) Гігієнічне значення житла. Особиста гігієна та основи здорового способу життя. Гігієна праці і профілактика професійних захворювань. Гігієна дітей і підлітків, основи режиму дня.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ № 16

Здобувачі освіти повинні знати:

Фізичні параметри атмосферного повітря. Характеристика впливу клімату на організм людини, забрудненого ґрунту, якості питної води.

Значення раціонального режиму праці та відпочинку. Професійні інфекції.

Здобувачі освіти повинні уміти:

- проводити одягання хворих різного віку;
- проводити оксигенотерапію хворим різного віку;
- проводити масаж і гімнастику дітям різного віку;
- проводити туалет шкіри і слизових оболонок.

**7. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ
ДО ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ЗАЛКУ
з навчальної дисципліни
«Ріст і розвиток людини»
освітньо-професійна програма: «Акушерська справа»
на III семестр**

1. Вікові періоди життя людини.
2. Складові розвитку людини.
3. Періоди дитячого віку.
4. Особливості харчування дітей віком до одного року.
5. Харчування людини зрілого віку.
6. Розвиток соматичної та вегетативної нервової системи.
7. Вікові особливості системи кровотворення.
8. Особливості дихальної системи у віковому аспекті.
9. Особливості системи травлення.
10. Обмін речовин та енергії.
11. Особливості сечовидільної системи.
12. Особливості основних аналізаторів у різні періоди життя.
13. Формування і розвиток кістяка у віковому аспекті.
14. Оцінювання нервово-психічного розвитку дитини.
15. Способи загартовування.
16. Види і значення масажу.
17. Основні показники нормального фізичного та психологічного стану дитини.
18. Характеристика демографічної ситуації в Україні та в області.
19. Показники соціального та емоційного розвитку людини.
Синдром старіння.
20. Ознаки старіння.
21. Форми обслуговування людини літнього віку.
22. Психологічні ознаки старіння.
23. Шляхи подовження тривалості життя.
24. Методи організації медико-соціальної допомоги людям літнього та похилого віку.
25. Основні етапи смерті.
26. Клінічні ознаки смерті.
27. Життєві потреби дитини та засоби їх задоволення.
28. Особливості харчування дітей віком від 1 до 3 років.
29. Особливості харчування дітей дошкільного та шкільного віку.
30. Особливості харчування людей літнього віку.
31. Особливості нейроендокринної регуляції у процесі росту й розвитку людини.

**8. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ
НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ
ЗДОБУВАЧІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ
з навчальної дисципліни
«Ріст і розвиток людини»
освітньо-професійна програма: «Акушерська справа»
на III семестр**

Оцінювання активності і знань здобувачів фахової передвищої освіти відбувається під час практичних занять, поточного письмового та усного контролю, виконання підсумкових завдань.

Усі види навчальної діяльності здобувачів фахової передвищої освіти оцінюються за чотирибальною (національною) шкалою.

Критерії оцінювання знань і вмінь

При оцінюванні досягнень здобувачів фахової передвищої освіти враховується:

- застосування системного підходу: вміння бачити місце питання, що розглядається, як в структурі теми, так і в структурі курсу в цілому;
- правильність та повнота розкриття питання, вміння чітко, логічно, систематизовано викласти матеріал:
  - рівень осмислення навчального матеріалу, повнота розкриття змісту понять, характеру закономірних зв'язків та залежностей між явищами, які вони відображають, точність застосування наукових термінів;
  - рівень виявлення аналітичних вмінь, вміння обґрунтувати основні положення викладеного матеріалу, демонструючи навички наукового узагальнення проблеми та вміння зробити достатньо мотивовані висновки;
  - вільне володіння матеріалом як вміння зробити його повний або концентрований виклад, так і вміння використовувати матеріал у новій навчальній ситуації, знання основних концепцій проблеми, яка розглядається, вміння мотивовано викласти власну точку зору;
  - вміння бачити прикладний аспект (практичне застосування) знань, що висвітлюються;
  - використання додаткової літератури;
  - культура мовлення.

Оцінка «5» (відмінно) ставиться, якщо у відповіді:

- зазначено і простежується розуміння місця питання, що розглядається, як в структурі теми, так і в структурі курсу в цілому;
- правильно і повно розкрито зміст матеріалу в обсязі програми, відповідь має чіткий, логічний та послідовний характер;
- повністю розкрито зміст понять, точно використано наукові терміни;
- відповідь насичена глибокими та розгорнутими судженнями;
- зроблено аргументовані висновки;
- здобувач фахової передвищої освіти демонструє творче застосування знань при переформатуванні запитання.

Оцінка «4» (добре) ставиться, якщо у відповіді:

- зазначено і простежується розуміння місця питання, що розглядається, як в структурі теми, так і в структурі курсу в цілому;
- майже повно розкрито основний зміст матеріалу, відповідь структурована, проте наявні окремі помилки у послідовності викладу;
- надано правильне визначення понять і чітко використано наукові терміни;
- недостатньо вираженою та аргументованою є доказова база, недостатньо мотивовані висновки;
- здобувач фахової передвищої освіти вільно оперує знаннями, може застосовувати їх у

новій навчальній ситуації;

- у відповіді трапляються окремі мовленнєві помилки.

Оцінка «3» (задовільно) ставиться, якщо у відповіді:

- зміст навчального матеріалу викладено неповно, фрагментарно, відповідь має недостатньо стійкий (здобувач фахової передвищої освіти відповідав невпевнено) та послідовний характер;

- допущено певні помилки й неточності у використанні наукової термінології та визначенні понять;

- відповідь має формальний та переважно репродуктивний характер, висновки не аргументовані та не охоплюють всього змісту викладеного матеріалу;

- у новій навчальній ситуації здобувач фахової передвищої освіти використовує лише окремі знання вивченого матеріалу;

- у відповіді наявні фактичні та мовленнєві помилки.

Оцінка «2» (незадовільно) ставиться, якщо у відповіді:

- здобувач фахової передвищої освіти неспроможний відтворити зміст навчального матеріалу у певній послідовності, у відповіді окремі фрагменти знань перемежуються з розрізненими фактами та загальними фразами;

- допущено грубі помилки при визначенні понять та використанні термінології;

- викладений матеріал не узагальнено, висновки не сформульовано;

- наявні грубі фактичні та мовленнєві помилки.

Оцінювання результатів практичної діяльності здобувачів фахової передвищої освіти

Оцінка «5» (відмінно) ставиться, якщо здобувач фахової передвищої освіти правильно та у повному обсязі виконує практичні завдання різного ступеню складності.

Здобувач ФПО виявляє міцні і глибокі знання з хімії із застосуванням міжпредметних зв'язків, самостійно оцінює, обґрунтовує різноманітні хімічні явища і процеси, виявляє особисту позицію до них, вміє аналізувати проблему і знаходити шляхи щодо її розв'язання, самостійно користується джерелами інформації, робить творчо обґрунтовані висновки, справляється з додатковими завданнями

Практична робота виконана повністю, зроблені обґрунтовані висновки, оформлені та підписані протоколи, дана повна відповідь щодо методики, механізмів і практичного використання хімічних досліджень; правильно застосовано наукові терміни і поняття

Оцінка «4» (добре) ставиться, якщо здобувач фахової передвищої освіти правильно виконує практичні завдання різного ступеню складності, але може допустити неточності, які не впливають на кінцевий результат.

Здобувач ФПО самостійно, логічно відтворює навчальний матеріал, розкриває суть хімічних понять, розв'язує типові хімічні вправи та задачі, наводить приклади з додаткової літератури, робить неповні висновки. Здобувач освіти самостійно відповідає на поставлені запитання, дає порівняльну характеристику хімічним явищам і процесам, розв'язує типові хімічні вправи та задачі, виправляє допущені помилки, робить нечітко сформульовані висновки.

Практична робота виконана в повному обсязі, зроблені висновки щодо одержаних результатів, оформлені протоколи до практичних занять з незначними неточностями, під час пояснення методики проведення практичної роботи допущені незначні порушення послідовності викладання та при використанні наукових термінів.

Оцінка «3» (задовільно) ставиться, якщо здобувачем вищої освіти порушена послідовність виконання алгоритму практичних навичок, однак кінцевої мети досягнуто.

Здобувач ФПО може відповісти на окремі питання, має відтворити визначення хімічних понять відповідно до тексту підручника, дає повну характеристику загальних ознак хімічних речовин та процесів. Здобувач освіти самостійно дає визначення окремих хімічних понять,

здатний відтворити матеріал підручника, наводячи один, два аргументи, характеризує загальні ознаки біологічних об'єктів, наводить прості приклади. Здобувач освіти логічно відтворює навчальний матеріал, характеризує будову та функції окремих речовин, робить висновки, що не завжди відповідають поставленій меті.

Виконання практичної роботи в не повному обсязі, допущені окремі помилки під час проведення досліджень, не повністю розкриті механізми, методики, інтерпретація результатів, протоколи до практичних занять оформлені з помилками.

Оцінка «2» (незадовільно) ставиться, якщо здобувачем вищої освіти порушена послідовність виконання алгоритму практичних навичок і кінцевого результату не досягнуто.

добувач ФПО розпізнає і називає окремі хімічні речовини та процеси і усно відтворює один, два хімічних терміна; наводить елементарні приклади і ознаки хімічних процесів і може відтворити декілька хімічних термінів; фрагментарно характеризує окремі хімічні явища.

Виконання деяких фрагментів практичної роботи, допущені грубі помилки під час проведення дослідження, відсутність пояснення суті і значення практичної роботи, протоколи практичної роботи не оформлені.

Оцінювання тестових завдань

Оцінка «5» (відмінно) - 100 - 85 % правильних відповідей

Оцінка «4» (добре) - 84 - 70 % правильних відповідей

Оцінка «3» (задовільно) - 69 - 51% правильних відповідей

Оцінка «2» (незадовільно) - 50 % і менше правильних відповідей

Оцінювання презентації

Оцінка «5» (відмінно) - тему розкрито повно, використані матеріали демонструють розуміння теми, матеріал викладений в логічній послідовності, з використанням міждисциплінарних зв'язків, грамотно, раціонально використані можливості комп'ютерної анімації, презентація не перевантажена слайдами (12-18 слайдів), кожен слайд має заголовок, слайди прості та доступні, інформація подана кількома лаконічними реченнями у вигляді нумерованих або маркованих списків, раціонально використані графіки, малюнки, діаграми тощо. Здобувач фахової передвищої освіти чітко, впевнено та грамотно доповідає і викладає матеріал, відповідає на запитання, готовий до дискусії.

Оцінка «4» (добре) - тему розкрито частково, має місце порушення логічної послідовності, неовне використання міждисциплінарних зв'язків, допущені незначні граматичні помилки, недостатньо використані можливості комп'ютерної анімації, презентація перевантажена слайдами (або недостатньо слайдів для розкриття теми), на одному слайді багато дрібної інформації або суцільний текст, надвелика кількість фотографій чи інших зображень.

Оцінка «3» (задовільно) - наявні суттєві недоліки у виконанні презентації, тема розкрита частково, порушена логічна послідовність викладеного матеріалу, здобувач фахової передвищої освіти не завжди з розумінням підбирає матеріал, допущені помилки як в презентації, так і в доповіді. Не використані можливості комп'ютерної анімації, відсутній аналіз представлених матеріалів.

Оцінка «2» (незадовільно) - тема не розкрита, в роботі відсутні графіки, малюнки. Не використані можливості комп'ютерної анімації, відсутній аналіз представлених матеріалів. Здобувач фахової передвищої освіти не володіє матеріалом, не може відповісти на запитання.

Оцінювання рефератів:

Оцінка виставляється з урахуванням двох параметрів:

- 1) обсяг виконаного матеріалу;
- 2) якість написання роботи.

Оцінка «5» (відмінно) ставиться за роботу, яка має обсяг до 12 друкованих (рукописних) сторінок; проблема та актуальність, яка в ньому розглядається, викладена повно, послідовно, логічно; зроблено всі аналітичні розрахунки; список використаної наукової літератури нараховує 5-6 джерел, відповідає сучасним правилам оформлення бібліографії.

Оцінка «4» (добре) ставиться за роботу, яка має обсяг 8 сторінок; тема викладена досить повно, але є певні недоліки у логічному викладанні та не всі розрахунки; бібліографічний список нараховує 4-5 джерел, відповідає сучасним правилам, але містить певні помилки.

Оцінка «3» (задовільно) ставиться, коли обсяг роботи є недостатнім для викладення обраної проблеми, і тому проблема розглядається поверхово; у бібліографічному списку менше чотирьох наукових джерел і є помилки.

Оцінка «2» (незадовільно) ставиться, якщо тема нерозкрита, у бібліографічному списку менше 2 наукових джерел, і він подається не за сучасними правилами.

Оцінювання самостійної роботи

Оцінка «5» (відмінно) - здобувач фахової передвищої освіти надав повну, обґрунтовану відповідь на питання, використав всі рекомендовані джерела інформації, чітко відповідає на поставлені питання, дотримана етика посилань.

Оцінка «4» (добре) - здобувач фахової передвищої освіти надав достатню відповідь на питання, використав матеріали основних джерел інформації, надає відповіді на поставлені питання, допускає незначні помилки в обґрунтуванні, дотримана етика посилань.

Оцінка «3» (задовільно) - здобувач фахової передвищої освіти орієнтується в поняттях, частково розкрив питання, використані тільки матеріали підручника, відповідає на поставлені питання невпевнено, допускає фактичні помилки, дотримана етика посилань частково.

Оцінка «2» (незадовільно) - здобувач фахової передвищої освіти не виконав роботу, на поставлені питання не відповідає або допускає грубі помилки.

Засоби діагностики результатів навчання

- Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання можуть бути:
- диференційований залік;
  - опитування індивідуальне, групове або фронтальне;
  - усне або письмове опитування;
  - тести;
  - наскрізні та командні проекти;
  - реферати;
  - задачі;
  - презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
  - презентації здобувачів фахової передвищої освіти та виступи на наукових заходах/конференціях;

9. Список рекомендованої літератури: основна, допоміжна

Основна

1. Ріст і розвиток людини: підручник / В.С. Тарасюк, Н.В. Титаренко, І.Ю. Андрієвський та ін.; За ред. В.С. Тарасюка, І.Ю. Андрієвського. — К.: Медицина, 2008. — 400 с.
2. Заремба Е.Х., Шевченко В.М. Медсестринство в сімейній медицині. — К.: Здоров'я, 2001. — 432 с.
3. Ріст і розвиток людини. Практикум: навч. посіб. / О.Ф. Гаврилук, Л.С. Залюбівська. — К.: Медицина. — 2010. — 168 с.

Допоміжна

1. Возіанова Ж.І. Інфекційні і паразитарні хвороби: В 3 т. — К.: Здоров'я, 2001.
2. Губенко І.Я., Шевченко О.Т., Бразалій Л.П., Апшай В.Г. Медсестринський процес. — К.: Здоров'я, 2001. — 208 с.
3. Кудрявцева Т.О. Сестринський процес: етапи, зміст, документація: навчально-методичний посібн. — К.: Здоров'я, 2001. — 96 с.
4. Заремба Е.Х., Шевченко В.М. Медсестринство в сімейній медицині. — К.: Здоров'я, 2001. — 432 с.
4. Ріст і розвиток людини. Практикум: навч. посіб. / О.Ф. Гаврилук, Л.С. Залюбівська. — К.: Медицина. — 2010. — 168 с.
5. Ріст і розвиток людини: підручник (ВНЗ I–III р. а.) / В.С. Тарасюк, Н.В. Титаренко, І.Ю. Андрієвський та ін.; за ред. В.С. Тарасюка, І.Ю. Андрієвського. — 2-е вид., випр. ВСВ «Медицина», 2013.
6. «Актуальні питання педіатрії у практиці сімейного лікаря» Вороненко Ю.В., Шекера О.Г., Бережний В.В. та ін. 2015.
7. Анатомія людини. Підручник. Галина Коляденко. Видавництво Либідь 2018.
8. Педіатрія: підручник / Т.О. Крючко, О.Є. Абатуров, Т.В. Кушнерева та ін. — 3-є видання Видавництво: Всеукраїнське спеціалізоване видавництво «Медицина» 2021.
9. Фізіологія людини: підручник. Четверте видання | Філімонов В.І. Видавництво Знання 2021.

10. Інформаційні ресурси (Internet)

1. <https://studfile.net/preview/5511859/>
2. <https://studfile.net/preview/5511859/page:8/>
3. <https://studfile.net/preview/5511859/page:8/#15>
4. <https://studfile.net/preview/5511859/page:14/>
5. <https://studfile.net/preview/5511859/page:21/#37>
6. <https://studfile.net/preview/5511859/page:27/>
7. <https://studfile.net/preview/5511859/page:31/>
8. <https://studfile.net/preview/5511859/page:36/>
9. <https://studfile.net/preview/5511859/page:41/>
10. <https://studfile.net/preview/5511859/page:43/>
11. <https://studfile.net/preview/5511859/page:45/>
12. <https://studfile.net/preview/5511859/page:46/>

11. Методичне забезпечення

Надається перелік:

- *інструментів, обладнання, наочності, технічних засобів навчання;*
- *мультимедійних презентацій, ілюстративних матеріалів (за наявності) тощо;*
- *навчально-методичне забезпечення навчальної дисципліни:*
- робоча програма навчальної дисципліни;
- підручники, посібники;
- словники;
- індивідуальні завдання;
- комп'ютерні презентації;
- таблиці;
- збірники завдань;
- стенди;
- електронні підручники;
- методичні рекомендації до самостійної роботи здобувачів фахової передвищої освіти:
- конспекти лекцій;
- ілюстративні матеріали;
- *матеріально-технічного забезпечення:*
- мультимедійний проектор з короткофокусним об'єктивом;
- персональний комп'ютер викладача або портативний комп'ютер (ноутбук)
- електронні підручники, тощо